

УДК 373.1+371.214.1

КОНЦЕПЦІЯ ПОБУДОВИ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ І ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ УКРАЇНИ (1960–2018 РР.)

Шкода М.В., аспірант
факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївський державний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті проаналізовано навчальні плани й програми з іноземних мов за 1960–2018 рр.; досліджено їх структуру та змістовий компонент; визначено особливості їх побудови; проаналізовано відповідність програмових вимог змісту навчання іноземних мов у початкових класах досліджуваного періоду. Визначено характерні особливості навчальних планів і програм. Охарактеризоване навчання англійської мови в Новій українській школі, яке зорієнтоване на розвиток ключових компетентностей, що сприяє розвитку практично орієнтованих комунікативних умінь і навичок як необхідних складників успішної особистості.

Ключові слова: зміст освіти, іноземні мови, навчальний план, шкільні програми, навчальний предмет, початкова школа.

В статье проанализированы учебные планы и программы по иностранным языкам за 1960–2018 гг.; исследована их структура и содержательный компонент; определены особенности их построения; проанализировано соответствие требований к содержанию обучения иностранным языкам. Определены характерные особенности учебных планов и программ исследуемого периода, факторы, способствовавшие внедрению раннего обучения английского языка, а также охарактеризована динамика развития методических взглядов на обозначенную проблему. Сегодня процесс обучения английского языка в школе необходимо дополнить компетентностной составляющей. Это даст возможность строить процесс обучения таким образом, чтобы стимулировать развитие у учеников практико-ориентированных коммуникативных умений и навыков, которые являются неотъемлемым качеством человека, живущего в мультикультурном и конкурентном мире.

Ключевые слова: содержание образования, иностранные языки, учебный план, школьные программы, учебный предмет, младшая школа.

Shkoda M. V. THE CONCEPT OF CONSTRUCTION OF SCHOOL CURRICULAMS AND PROGRAMS FROM FOREIGN LANGUAGES FOR PRIMARY SCHOOLS IN UKRAINE (1960–2018-S)

The article analyzes the main peculiarities of school foreign language programs construction for the 1960–2018-s. Their structure and content component; compliance requirements for the content of foreign language in primary school learning are studied. The characteristics of curricula and programs of study period outlined are determined. Nowadays it is deemed that process of learning English must be supported by ideas of competence based approach. Its implementation is to encourage development of practically orientated communicative skills which are an indispensable characteristic of a person living in multicultural and competitive world.

Key words: content of education, foreign language, curriculum, school programs, school subject, primary school.

Постановка проблеми. Зміст – основний складник освітньої системи. У ньому в узагальненій формі відображається досягнутий суспільством рівень культури, соціальний досвід, який передається наступному поколінню для його збереження й подальшого розвитку. Соціально-економічні відносини, рівень розвитку науки, виробництва, техніки – основні чинники, які вносять певні корективи в зміст освіти, що має відповідати соціальному замовленню. Провідну роль у визначенні змісту освіти відіграють мета та завдання, які ставить суспільство перед школою. Зміст освіти реалізується у важливих державних документах – навчальних планах, програмах і підручниках. Саме за навчальними планами можна відстежити пріоритети державної

політики в галузі освіти. Наявність тих чи інших навчальних дисциплін у навчальному плані, перерозподіл годин між предметами всередині навчального плану, домінування певної групи предметів – усе це є виявами зміни комплексу політичних, соціальних і педагогічних орієнтирів і процесів, пов'язаних із періодичним оновленням змісту освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До науковців, які працювали над питаннями раннього навчання іноземних мов, належать В.В. Алякринський, Л.С. Виготський, Н.Д. Гальскова, О.І. Негневицька, С.Л. Рубінштейн, Дж. Брунер, В. Пенфіл тощо. Вивченню проблеми навчання іноземних мов в історичній ретроспективі присвячене фундаментальне дослідження

О.О. Миролюбова, в якому акумульовані тенденції розвитку методики навчання іноземних мов у Російській імперії й СРСР у період із 1860 р. до 90-х рр. ХХ ст. У працях О.Є. Місечко також висвітлюються аспекти розвитку навчання іноземних мов і підготовки вчителів на території України упродовж ХІХ–ХХ ст. Під раннім навчанням у методичній літературі прийнято розуміти навчання дітей старшого дошкільного віку (4–6 років), а також навчання в 1–4 класах загальноосвітніх навчальних закладів (6–10 років). На початку 90-х рр. ХХ ст. навчання іноземних мов перетворюється на глобальну тенденцію. Відповідно, увага до цього аспекту іншомовної освіти зростає, база напрацювань попередніх десятиліть поступово доповнюється новими ідеями (комунікативна та соціокультурна спрямованість навчального процесу, упровадження елементів ігрової діяльності тощо) і реалізовується в змісті перших підручників і навчально-методичних комплектів для початкової школи України (Н.П. Басай, О.О. Коломінова, О.А. Паршикова, В.М. Плахотник, Н.К. Полонська, В.Г. Редько, С.В. Роман, Т.Л. Сірик, Г.С. Чекаль та ін.).

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати навчальні плани та програми з іноземних мов за 1960–2018 рр.; дослідити їх структуру й змістовий компонент; визначити особливості їх побудови; установити відповідність вимог змісту навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст навчального предмета, передбаченого навчальним планом, визначається його навчальною програмою. Навчальна програма – документ, що визначає зміст і обсяг знань із кожного навчального предмета, умінь і навичок, які необхідно засвоїти, зміст розділів і тем із розподілом їх за роками навчання. Навчальні програми повинні мати високий науковий рівень з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, утілювати виховний потенціал, генералізувати навчальний матеріал на основі фундаментальних положень сучасної науки, групувати його навколо провідних ідей і наукових теорій, не містити надто ускладненого й другорядного матеріалу, реалізувати міжпредметні зв'язки й ідею взаємозв'язку науки, практики й виробництва, формувати вміння й навички учнів із кожного предмета.

Усі функції змісту освіти мають відобразитися в програмі повно й конкретно.

Повнота – включення до програми з урахуванням специфіки предмета всіх необхідних знань, умінь, навичок, способів дії, досвіду творчої діяльності (елементів змісту).

Конкретність виявляється у відображенні змісту освіти в єдності з процесом навчання, тобто вона містить короткі вказівки на те, що, в якій послідовності і як має вивчатися.

У програмі виділяються базові поняття предмета, обґрунтовується їх необхідність, достатність, послідовність відповідно до вікових особливостей учнів. Тому в їх складанні беруть участь і педагоги, і психологи, і методисти, і вчені.

Основні розділи навчальної програми:

- пояснювальна записка, яка містить виклад мети навчання з певного предмета, ознаки процесу (організація навчання кожного класу);

- зміст навчального матеріалу, поділений на розділи й теми із зазначенням кількості годин на кожну з них;

- обсяг знань, умінь і навичок (у їх різновидах) із певного предмета для учнів кожного класу;

- перелік унаочнень, літератури для учнів і методологічної літератури для викладачів;

- критерії оцінювання знань, умінь і навичок щодо кожного з видів роботи.

До навчальних програм додають пояснювальні записки, що розкривають основні завдання викладання предмета, особливості організації й методів навчальної діяльності, форми зв'язку класної та позакласної роботи, зміст практичних і лабораторних занять, систему вироблення вмінь і навичок як результат викладання предмета.

Орієнтовна структура навчальної програми.

1. Пояснювальна записка:

- а) вступ: мета та завдання навчального предмета;

- б) характеристика структури навчальної програми;

- в) особливості організації навчально-виховного процесу;

- г) критерії оцінювання навчальних досягнень;

- г) рекомендації щодо роботи з програмою.

2. Зміст навчального матеріалу та вимоги до навчальних досягнень.

Можливі додатки:

- 1) міжпредметні зв'язки;

- 2) тематика екскурсій (орієнтовні об'єкти);

- 3) переліки навчальної літератури, додаткової літератури для читання, навчально-методичної літератури.

Існує чотири системи викладу змісту навчального матеріалу: лінійна, спіральна, концентрична, мішана.

Лінійна система – безперервна послідовність матеріалу від простого до складного відповідно до принципів послідовності, систематичності, доступності (нове будується на основі вже відомого й у тісному зв'язку з ним).

Спіральна система – повторне вивчення певних розділів, тем для більш глибокого поглиблення знань із певної проблеми.

Концентрична система – повторне вивчення певних розділів, тем для більш глибокого проникнення в сутність явищ і процесів.

Мішана система – комбінація різних систем викладу.

Початок 1960-х рр. в історії українського шкільництва характеризується значними суспільними та науковими змінами, що, безумовно, відображені в шкільних реформах. У 60-х рр. ХХ ст. установлювалися все більш тісні економічні, наукові й культурні зв'язки із зарубіжними країнами. Для здійснення міжнародних контактів стало необхідним практичне володіння іноземною мовою фахівцями. Збільшувалася кількість навчальних годин у навчальних планах і програмах загальної й політехнічної освіти. Однак, згідно з Постановою Ради Міністрів СРСР 1961 р. «Про покращення вивчення іноземних мов», початковий етап викладання іноземної мови знову повернувся в 5-й клас. Разом із тим цією Постановою дозволялося організовувати (з урахуванням побажань батьків) групи для занять іноземною мовою в дитячих садочках і початкових класах загальноосвітніх шкіл, складати програми й розробляти методику викладання іноземних мов у таких групах [3]. Ураховуючи тогочасні політичні цільові установки, які, безсумнівно, відображені в навчальних програмах першої половини 1960-х рр., доходимо висновку про їх надмірне перевантаження, захоплення матеріалізмом. Прихильники *теорії матеріального змісту освіти* (теорії дидактичного матеріалізму або енциклопедизму) вважали, що основна мета освіти полягає в передачі учням якомога більшого обсягу знань із різних галузей науки. Це переконання поділяли багато відомих педагогів минулого (Я.А. Коменський, Г. Спенсер та ін.). Своїх прихильників ця теорія має й досі (можливо, це одна з причин перевантаження учнів зайвою інформацією).

Крім ідей про гармонійний розвиток особистості і зв'язок школи із життям, усе це було добре розбавлене комуністичною риторикою, яка відображалася у постановвах і програмах чисельних пленумів ЦК партії. Так, у програмі 1959 р. більшу частину тематики для усного мовлення та читання

у 2-х–4-х класах займали такі теми: СРСР, столиця нашої країни, столиця республіки, дитинство та шкільні роки В.І. Леніна, День перемоги, Перше травня, подвиги піонерів [6]. Основною цільовою настановою навчальних програм 1949–1959 рр. було навчити учнів читати та висловлювати свої думки з окремих тем іноземною мовою, проте, як і раніше, основна увага акцентувалася не на усному володінні мовою, а на засвоєнні граматичного матеріалу. Підходи до засвоєння іноземних мов у методиці їх викладання в 70-х рр. ХХ ст. порівняно з кінцем 60-х рр. не змінилися. Якість підготовки учнів залишалася достатньо низькою. Для 60–70-х рр. характерною була постійна зміна навчальних планів і програм, їх удосконалення, перенасичення теоретичним матеріалом, надмірна політизація змісту, перевага репродуктивних методів навчання, авторитарний стиль управління школою, розуміння зв'язку школи із життям лише як ознайомлення з виробництвом.

У 80-х рр. ХХ ст. було створено теорію добору змісту як багатокомпонентного утворення на основі аналізу соціального досвіду, що було відображено в публікаціях М.Н. Скаткіна, І.Я. Лернера, В.В. Краєвського, В.С. Ледньова. Зокрема, радянськими вченими в цей період обґрунтовано необхідність поєднання в змісті шкільної освіти як формального, так і матеріального підходів, показано, що вони мають бути особливою формою відображення матеріальної й духовної культури людства.

У 70-х–80-х рр. відбуваються реформи школи й активне запровадження «нового педагогічного досвіду». Здійснюється активний пошук нових форм і методів навчання. Із 1978 р., відповідно до Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 22 грудня 1977 р. «Про подальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовку їх до праці», вивчення іноземної мови в школі зміщується на один рік раніше й здійснюється з 4 по 10 клас. Крім того, у 70-х рр. збільшується кількість шкіл із викладанням низки предметів іноземною мовою, зокрема англійською, збільшується кількість дітей, які починають її вивчення з більш раннього віку. Навчання іноземної мови дітей дошкільного (4 роки) і молодшого шкільного віку (6 років) знову стало предметом зацікавленої розмови педагогів, психологів, батьків. Досвід викладання іноземних мов у дитячих садках і початковій школі в 60-х–70-х рр. показав, що систематичне навчання дітей цих вікових груп під час спеціально організованих занять навіть за відсутності іншомовного середовища може давати позитивні результати. Вивчен-

ня іноземних мов відбувалося відповідно до «Основних напрямів реформи загальноосвітньої й професійної школи» (1984 р.) і програми з іноземних мов для середніх шкіл, у яких як основні були визначені комунікативні цілі, що зумовило розроблення низки комунікативних методів навчання [7]. Поява наукових робіт із комунікативної лінгвістики (Н. Хомський, Д. Уілкінсон) у 1970–80-х рр. дала початок комунікативному спрямуванню у вивченні іноземної мови, що означало зовсім новий етап у навчанні практичного оволодіння мовою. Сучасна комунікативна лінгвістика ставила перед методикою 1970-х рр. нові завдання, головними з яких були оволодіння мовою як засобом комунікації в найкоротші строки. На методичну арену виходить інтенсивне навчання іноземної мови. Пріоритет належить усному мовленню, особливо діалогічному, шляхом відбору мовленнєвих ситуацій і активізації учнів. Особлива увага приділяється зняттю психологічного бар'єра (сором'язливості, страху, скованості).

У 80-х рр. ХХ ст. розпочався новий етап, коли вчергове інтенсифікувалися дискусії між противниками та прихильниками раннього навчання ІМ. Про це свідчить аналіз змісту публікацій у журналі «Иностранные языки в школе», який на той час вважався однією з основних платформ для оприлюднення результатів наукових досліджень і критичного розгляду нових ідей у сфері іншомовної освіти. На важливість проблеми раннього навчання вказує й те, що це питання стало однією з тем обговорення на конференції ЮНЕСКО-МАПРЯЛ (Москва, 1985 р.). Було визначено, що найбільш оптимальним для початку навчання ІМ є вік 5–8 років, коли дитина вже оволоділа системою рідної мови й більш усвідомлено підходить до оволодіння новим мовним кодом. Під впливом комунікативного підходу, який входив у практику середньої школи в цей період, були обґрунтовані психологічні умови формування в учнів здатності вирішувати елементарні комунікативні завдання на основі усвідомленого використання мови (О.І. Негневицька). У цей час чітко простежувалася тенденція до збільшення прихильників ідеї раннього навчання серед педагогів і психологів, які наводили на її користь вагомі аргументи. Однак це залишалося прерогативою шкіл із поглибленим вивченням ІМ і не було остаточно реалізоване в системі загальноосвітніх навчальних закладів. У 1987 р. розпочався широкомасштабний експеримент щодо навчання ІМ у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів. Його результати засвідчили, що діти не втомлюються від уроків,

переважна більшість засвоює запропонований матеріал, розуміє інструкції вчителя й може висловлюватися на елементарні теми. Крім того, батьки засвідчували бажання дітей продовжувати мовні ігри вдома зі своїми іграшками, що підтверджувало зростання інтересу дітей цього віку до вивчення мови.

Зміни у викладанні іноземних мов у старших класах загальноосвітніх шкіл України у 80-х–90-х рр. відбувалися за такими напрямками: введення інтенсивних технологій у процес навчання іноземної мови в середній школі; упровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання; активне застосування комунікативно-розвивальних методик; інтеграція іноземної мови з іншими предметами. Кожна технологія (методика) мала свою загальнодидактичну й методичну мету, завдання, що знайшло відображення в специфіці їх реалізації в шкільній практиці.

Упровадження особистісно зорієнтованої технології передбачало роботу за гнучкими навчальними планами й програмами, використання альтернативних підручників, застосування творчих проектних завдань, реалізацію рівневої диференціації навчання.

Найбільшого поширення в школах України досліджуваного періоду набула комунікативно-розвивальна технологія, метою якої була організація навчання учнів спілкуванню. Принципи комунікативності та комплексного навчання іноземних мов ставали провідними в дидактиці 80-х–90-х рр. і вимагали особливого підходу до організації, навчально-пізнавальної діяльності, створення на уроках умов для міцного засвоєння лінгвістичного матеріалу в процесі спілкування, для розвитку творчих можливостей учнів, сприяння розкриттю та прояву їхніх особистісних якостей, а також підвищенню в них емоційного тону. У зв'язку із цим у процесі навчання посилювалося неформальне мовне спілкування вчителя з учнями й учнів між собою, відбувалося переосмислення ролі особистості самого педагога, розширювалися його функції (освітня, розвивальна, виховна, організаційна, психотерапевтична) [2].

1991–2001 рр. ХХ ст. відзначилися реформуванням національної системи освіти, яке розпочалося відразу після проголошення державної незалежності, передбачало узгодження системи з новими соціально-економічними цілями, життєвими реаліями, особливо потребами державотворення, її розвитком відповідно до Конституції України та Закону про освіту, забезпечення національного характеру й водночас кон-

курентоспроможності української освіти на світовому ринку [1].

У 1995 р. Міністерством освіти й науки України видана програма, згідно з якою пропонувалося розпочинати вивчення предмета «іноземна мова» з першого класу, але це стосувалося лише шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови.

У 1998 р. у Державному освітньому стандарті з іноземної мови зазначалося, що вся система шкільної освіти в галузі іноземної мови має формувати в учнів уміння іншомовного спілкування, що сприяє інтеграції українського суспільства до освітньої спільноти. Саме в цей період починає реалізовуватися програма підготовки педагогічних кадрів для викладання іноземних мов у дитячих садках і початковій школі. Об'єктивна державна потреба в навчанні першокласників іноземної мови як засобу спілкування, соціальна значущість цієї проблеми зумовили у 90-х рр. ХХ ст. масштабний експеримент, спрямований на з'ясування й наукове обґрунтування можливостей навчання іноземних мов у початковій школі.

Шкільна програма 2000 р. була складена в контексті вимог розформування середньої освіти з урахуванням Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти, декларувала офіційний курс на запровадження 11-річного терміну вивчення першої іноземної мови з 2 по 12 клас (2 години на тиждень). Основними принципами побудови зазначеної програми з іноземної мови є такі: комунікативна спрямованість, особистісна орієнтація, автономія учня, взаємопов'язане інтегроване навчання всіх видів мовленнєвої діяльності.

У 2000 р. тенденцій до зміни кількості навчальних годин не спостерігалось, і лише у 2001 р. відбулися значні зміни, пов'язані насамперед із запровадженням іноземних мов у початковій школі (у 2 класі – 1 год./тиждень, у 3–4 класах – 2 год./тиждень).

Відповідно до нової освітньої політики у 2002/2003 навчальному році вивчення іноземної мови розпочалося з 2 класу. Цей факт став серйозним випробуванням для вчителів і всіх тих, хто причетний до цієї галузі, оскільки потребував перегляду й уточнення окремих поглядів на шкільний предмет «іноземна мова». Згідно з новим Держстандартом початкової загальної освіти вивчення предмета «іноземна мова» в початковій школі починається з 2012/2013 навчального року повсюдно по Україні з 1 класу.

У лютому 2009 р. на Всеукраїнській нараді в Міністерстві освіти й науки України з питань раннього навчання ІМ у дошкільних навчальних закладах і в початковій

школі були окреслені основні шляхи вдосконалення цієї галузі, що знайшли відображення в проекті «Плану дій щодо поліпшення якості вивчення іноземних мов у дошкільних навчальних закладах і початковій школі загальноосвітніх навчальних закладів на 2009–2012 роки». Ішлося про необхідність оновлення стандартів вищої освіти з напрямів і спеціальностей «вчитель іноземної мови» (2010 р.); модернізації змісту іншомовної освіти гуманітарного напрямку зі спеціальності «вчитель іноземної мови початкової школи» в педагогічних коледжах і училищах (до 01.02.2010 р.); організації розроблення наочно-дидактичного матеріалу для дітей старшого дошкільного віку (до 01.09.2009 р.), навчально-методичних посібників із вивчення ІМ для вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів початкової школи (01.09.2009 р.), сучасних підручників з ІМ, зокрема мультимедійних, для вищої школи, підручників із методики викладання ІМ у дошкільних закладах і в початковій школі для педагогічних та інших вищих навчальних закладів (2009–2010 рр.); запровадження надання додаткових послуг щодо вивчення ІМ у дошкільному закладі відповідно до попиту батьків (2009–2012 рр.); забезпечення підвищення кваліфікації (щонайменше двотижневого) учителям ІМ початкової школи та дитячих садків (протягом 2009–2012 рр.); організації в рамках проекту «Партнери школи майбутнього» вивчення педагогічними працівниками кращого міжнародного досвіду у сфері раннього навчання ІМ (2009–2012 рр.); проведення заходів щодо впровадження міжнародних проектів із вивчення ІМ у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах (2009–2012 рр.)

У 2017 р. Верховна Рада проголосувала за реформу української освіти. Вона стартує з 2018 р. Ключова реформа Міністерства освіти й науки – Нова українська школа (далі – НУШ). Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, учать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. Замість запам'ятовування фактів і визначень поняття учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що

визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Отже, формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватись, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному й особистому житті.

Список компетентностей, яких набуватимуть учні, уже закріплені Законом «Про освіту»:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Щоб набувати компетентностей, школярі навчатимуться за діяльнісним підходом, тобто частіше щось робитимуть замість сидіти за партами й слухати вчителя. Також Концепція НУШ пропонує впроваджувати інтегроване та проектне навчання. Такий спосіб сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ, адже вивчають явища з погляду різних наук і вчать вирішувати реальні проблеми за допомогою знань із різних дисциплін [5].

Також відбувається реформа освітнього середовища. Зміна освітнього середовища – це зміна ставлення до дитини: повага, увага до неї й прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Щоб навчати по-новому, учитель повинен отримати свободу дій: обирати навчальні матеріали, імпровізувати й експериментувати. Цю свободу дає новий Закон «Про освіту». Сенс оновлення навчальних програм ґрунтувався на тому, щоб забезпечити саме компетентнісний підхід. Завдання школи – давати ключові компетентності, які потім дозволяли б використовувати знання, уміння, навички в тому практичному житті, куди діти потрапляють після школи.

Висновки з проведеного дослідження. Із наведеного вище можна зробити висновки, що в період із 1960 по 2018 рр. в Україні було зроблено багато спроб покращити навчання іноземних мов у початковій школі. Проведене дослідження відкриває перспективи щодо аналізу теорії й практики навчання іноземних мов на різних історичних етапах розвитку вітчизняної школи й освіти. Натомість визначені сучасні тенденції розвитку англійської освіти молодших школярів в Україні свідчать про актуальність педагогічної концепції НУШ в умовах багатомовного, полікультурного й інформаційно розвиненого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: монографія. К.: Богдано-ва А.М., 2008. 406 с.
2. Кравчук Л.В. Навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України (друга половина ХХ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2013. 20 с.
3. Постанова Ради Міністрів СРСР від 27.05.1961 р. № 468 «Про покращення вивчення іноземних мов».
4. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2–12 класи. К.: Шкільний світ, 2001. 38 с.
5. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2–12 класи. К.: Шкільний світ, 2018. С. 1–9.
6. Програма середньої школи. Іноземні мови. М., 1959.
7. Программы средней школы. Иностранные языки. М., 1970. 30 с.